

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

שיחות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ש"פ וארא, כ"ח טבת, מבה"ח שבט, ה'תשכ"ה

יו"ל לשי"פ וארא, מבה"ח שבט, ה'תשע"א

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ואחת לבריאה

– ופרצת –

ששים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

מאתיים וחמישים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל

לעילוי נשמת

מרת חנה לאה ע"ה

ברוק

בת – יבלחטי"א – הרה"ת ר' שמעון שליטי"א

נפטרה ז' טבת, ה'תשע"א

ת. נ. צ. ב. ה.

נדפס על ידי משפחתה שיחיו

מהלך הנראה של השמש הירח וכוכבים וכ"ו ואת"ל שהארץ עומדת והשמש וכ"ו סובבים סביבה, אזי מוכרח לומר שכמה כחות פועלים לסיבובם אלו, אבל אם נקבל להנחה שהשמש עומד והארץ סובבת סביבה, אזי מתבארים התופעות והחשבונות ע"י כחות וסיבות מועטים במספר, בערך הני"ל, וכיון שאין אנו יודעים בבירור איך הוא האמת המצב, טוב יותר לקבל השיטה המתבארת ע"י כחות וסיבות מתי מספר ולא השיטה המכרחת לראות את החשבונות ע"י כחות וסיבות רבות במספר.

מזה מובן שאין כל הכרח לקבל שיטה פלונית או פלונית, אלא שנוח יותר לערוך החשבונות לקבל שיטה אחת, ואפשר שבהתחשב עם טעמים אחרים נוחה יותר לקבל שיטה הפכית.

מה שמבהיל עוד יותר בעם הארצות של הני"ל בידיעות אפילו במדע זה עצמו הוא שע"פ שיטת איינשטיין היינו תורת היחסית מוכרחת ומוכחת המסקנא שאי אפשר בשום אופן להוכיח בראיות מוחלטות אם הארץ עומדת והשמש סובבה או להיפך ולא רק עתה אי אפשר להוכיח זה אלא גם בעתיד, וכל קושיא שתמצא על שיטה אחת, תהי"ג קושיא על שיטה האחרת, אף שבצורה שונה קצת ואין כאן המקום להאריך בזה ובפרט שידוע כל זה לאלו שעסקו במדע זה בשביל עצמו ולא בשביל להקשות קושיות.

ב) בנוגע לשאלת ארבעה יסודות שמזכיר אודותם גם ברמב"ם שזה מתאים לפי ידיעותיו של הני"ל לתורת האלכמיים, משא"כ בתקופתנו זו שתורה זו הופרכה ושוללים אותה.

מענה :

הנה הענין דד' יסודות מקורו לא רק ברמב"ם אלא גם במדרש רבה — במדבר פי ג' ד' ובכו"כ מקומות בזהר, ובהנוגע לקושיתו של הני"ל, אף שמובן שגם זה אין כאן המקום להאריך, אבל הענין הוא ובהקדם משל, שעון מקובץ מהרבה חלקים ואפשר לחלקו לחלקים, אלו, אבל כל חלק בפני עצמו אינו שעון, אלא לגלגל, לוח, כיסוי, זכוכית כ"ו וכ"ו וכולם יחד מהווים שעון, ויש לומר שנכסיו של פלוני הם מכמה ענינים שאין לחלקם ולמנות בהם את השעון, כיון שאין הם מורכבים משעונים, ולכן יש להקרא גם בשם יסוד.

מענה: ראה גם אג"ק ח"ט אגרת ז'רמב"ם, ובהנסמן בהערות שם.
גם בשם יסוד: עד כאן הגיע לידינו

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ וארא, מבה"ח שבט הבעל"ט, הננו מוציאים לאור התוועדות ש"פ וארא, מבה"ח שבט ה'תשכ"ה — הנחה בלתי מוגה (תדפיס מתורת מנחם — התוועדות כרך מב).

*

בתור הוספה — מכתב (תדפיס מכרזי "אגרות-קודש — מילואים" מהשנים תרפ"ה-תשל"ה, שמכניסם עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוצה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

י"ט טבת, ה'תשע"א (ופרצת),
ששים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר צוקללה"ה נבג"ח זי"ע
מאתיים וחמישים שנה להסתלקותהילולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל
ברוקלין, נ.י.

©

Published and Copyright 2010 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610 • Fax. (206) 666-1770

E-mail: info@lahak.org • Internet: http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

5771 • 2010

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס "ועד הנחות בלה"ק"

Tel. (718) 604-2610 Fax. (206) 666-1770

סדר ועימוד בתכנת "תג". הפצה בארצות-הברית: (718) 735-4585

הוספה

ביה, י"ט טבת תשט"ז
ברוקלין

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מטי' כסלו, בו מצטט שאלות ששאל אצלו אחד מהאברכים וקבל עליו שעל ידי תשובות ברורות על השאלות יפסיק בקריאת ספרים בלתי רצויים וכו' ויחזור ללמוד בטוב כו' וכו',

ומוכן עד כמה גדלה התמי' וגם הצער כשאישי הישראלי, אשר נפשו היא חלק אלקה ממעל ממש, אומר שמחכה להתחיל ללמוד בטוב תורת חיים חכמתו ורצונו של הקב"ה עד שיקבל תשובה על שאלה וספק שנתעורר בשכל הנפש הבהמית שלו על ידי הסתת והדחת היצר הרע, ולפלא גם עליו – הכותב – שכנראה איננו מרגיש עד כמה מבהיל דבר כזה שהוא גם היפך שכל האנושי ולא רק שכל דקדושה, ופליאה גם כן איך אין נתעורר אצל צעיר לימים ספק בשכל עצמו, אפשר תועה הוא, ואפשר שלאחר שנה שנתיים יגדל יותר ויראה עד כמה הי' עם הארץ בזמן שלפני זה אפילו בידיעה בחכמות חיצוניות אודותם כותב, ואדם שיודע בטוב עכ"פ לפי ערך באותם החכמות, בונה יסוד מהעדר ידיעתו כדי להקשות על תורתנו הק', ורק בחשך כפול ומכופל של תקופתנו זו אפשר שיטעה אפילו צעיר ולאמר לעמדה זו שזהו חכמה ושכל.

ובהנוגע להשאלות עצמן:

(א) ברמב"ם ביד החזקה מבואר בענין הגלגלים לפי השיטה אשר הארץ לעולם עומדת והגלגלים סובבים סביבה, וקושייתו של הנ"ל שזהו מתאים לפי שיטה הישנה של התוכנים מזמן בטלמיס, משא"כ לפי השיטה של התוכנים דזמן הזה, שאדרבה הארץ סובבת סביבות השמש, ואיך אפשר ליישב ע"פ המבואר ברמב"ם.

מענה:

כנראה שאין להשוואל כל מושג יסודי בשיטת התכונה בתקופות השונות ובמילא קשה לו כנ"ל, כי לולי ידע האופן איך שמקיימים שיטה במדעים ובחכמה לא הי' כל מקום לקושיא, כי שיטת קופרניקוס ועל דרך זה בשאר המדעים, היא אינה שהם אומרים בביורן שהארץ סובבת סביבות השמש ולא להיפך, – ומוכן שמוסר הנני השקוי"ט בקיצור ורק כפי הדרוש לענין, ורק שחקרו וחשבו

חלק אלקה ממעל ממש: תניא רפ"ב.

מענה: ראה גם אג"ק חכ"ב אגרת ח'תרעז, ובהנסמן בהערות שם.

בס"ד. ש"פ וארא, כ"ח טבת, מבה"ח שבט, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגדה)

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא"ל שדי ושמי הוי' לא נודעתי להם וגו', לכן אמור לבני ישראל אני הוי' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים וגו'.¹ וממשיך הכתוב² בהציווי למה, בא דבר אל פרעה מלך מצרים וישלח את בני ישראל מארצו. ולאחרי שהפסיק הענין באלה ראשי בית אבותם³, ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן ובמי נתייחסו⁴, חוזר הכתוב לענין דיבורו של משה אל פרעה להוציא את בני מצרים⁵, ומסיים⁶, ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמונים שנה בדברם אל פרעה. וצריך להבין, מה נוגע סדר היחס של משה ואהרן ליצי"מ, שלכן הקדימו הכתוב. וגם צ"ל מה נוגע ליצי"מ הענין שמה ואהרן היו בני שמונים שנה דוקא.

(ב) **ויש** להוסיף בהדיוק במ"ש ומשה בן שמונים שנה גו', דלכאורה, נוסף לכך שצריך להבין מדוע הוצרך הכתוב להדגיש ענין זה, הנה עוד זאת, שע"פ החשבון, הרי עדיין לא הי' משה בן שמונים שנה, אלא רק נכנס לשנת השמונים⁷ [כי, ארבעים שנה שלימות היו בני"י במדבר (שהרי עלו מן הירדן בעשירי בניסן⁸, ואז עשו הפסח⁹, והקריבו העומר, כדי שיוכלו לאכול חדש מתבואת הארץ¹⁰), וכיון שמה חי ק"כ שנה שלימות¹¹, נמצא, שביצי"מ הי' משה קצת יותר (מז' אדר עד ט"ו ניסן) משמונים שנה שלימות. ואילו הזמן שבו עמד משה לפני פרעה, קודם המכות, הוא לערך שנה לפנ"ז (כדאיתא במשנה בעדיות¹² שמשפט המצריים שנים עשר חודש, והיינו¹³, ט' חדשים לט' המכות, שהרי מלבד מכת בכורות שהיתה ברגע אחד, בחצי הלילה¹⁴, וגם ההתראה עלי' היתה בעמדו לפני פרעה בסיומה של מכת חושך¹⁵, הנה כל מכה מט' המכות היתה משמשת רביע חודש וג' חלקים הי' מעיד ומתרה בהם¹⁶. ועוד ג'

1) פרשתנו ו, ג"ו.

2) שם, יא.

3) שם, יד.

4) פרש"י שם.

5) שם, כט.

6) שם ז, ז.

7) ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 26 הערה 15.

8) יהושע ד, יט.

9) שם ה, יו"ד.

10) שם, יא ובפרש"י.

11) ר"פ וילך ובפרש"י.

12) פ"ב מ"י.

13) ראה תפא"י שם.

14) בא יב, כט. וראה מכילתא ופרש"י

שם, יב.

15) פרש"י שם יא, ד.

16) פרש"י פרשתנו ז, כה.

חדשים שבהם הי' משה נכסה, כדאיתא במדרש¹⁷ על הפסוק¹⁸ דומה דודי לצבי גוי, מה הצבי הזה נגלה וחוזר ונכסה, כך גואל הראשון נגלה (ונכסה),¹⁹ ואעפ"כ מדגיש הכתוב ומשה בן שמונים שנה.

[ולהעיר] מדברי המפרשים¹⁹, שכוונת הכתוב להפליא את גודל מעלת משה ואהרן, שאף שהיו זקנים, בני שמונים, הטריחו עצמם והשכימו והזדרזו לילך אל פרעה כו', בשביל טובתם של ישראל כו' (וזוהי גם הוראה לכל אחד מישראל, עד כמה צריך להשתדל בטובת חבירו כו', ולא לומר שהוא זקן²⁰ ואינו לפי כבודו כו'). אבל, ע"פ פשטות הכתובים, הרי מצינו שאפילו בהיות משה בן מאה ועשרים שנה, לא כהתה עינו ולא נס לחה²¹, ואם הדברים אמורים בסוף ימיו, לאחרי כל המאורעות שעברו עליו כו', כולל ובמיוחד לאחר מ"ת, שהתורה מתשת כחו של אדם²², הרי עאכ"כ שבעמדו לפני פרעה, קודם יצי"מ ומ"ת, הי' בכל תוקף הבריאות כו'. וא"כ, אין חידוש בכך שהשתדל כו' בשביל טובת בני".

ג) אך הענין הוא, כפי שמביא הצ"צ באוה"ת²³ מ"ש הפנים יפות²⁴, שהקדים הכתוב סדר היחס, כדי לבאר אשר משה ואהרן הם דור שביעי לאברהם, וכל השביעין חביבין כו'²⁵. ומוסיף לבאר, שזהו גם מש"נ וארא אל אברהם גוי' בא"ל שדי, שהוא ע"ד שאמר לעולמו די²⁶, נמצא, שזהו הבחי' שהאיר בששת ימי בראשית. וכן אמרו רז"ל²⁷ בהבראם²⁸ — באברהם, שזהו"ע עולם חסד יבנה²⁹. אמנם, שמי הוי', שהוא בחי' שבת שלמעלה משי"ב, שבת להוי"ב³⁰, לא נודעתי להם, וזהו הבחי' שנגלה למשה. וא"כ, זהו ענין כל השביעין חביבין כחביבות השבת על ששת ימי המעשה.

וממשיך הצ"צ ומביא³¹ מ"ש בפנים יפות²⁴, שענין ומשה בן שמונים שנה גוי' קשור עם מ"ש³² ימי שנותינו גוי' ואם בגבורות שמונים שנה, היינו, ששמונים שנה הו"ע הגבורות. ומבאר, שענין ע' שנה נמשך מז' מדות העליונות הכלולים מיוד כו'. אך ענין שמונים שנה נמשך מכתרא תמינאה

(17) במדבר פ"א, ב. שהש"ר פ"ב, ט (25) ויק"ר פכ"ט, יא.
 (26) חגיגה יב, א. וראה גם ב"ר פ"ה, ח. [ג].
 (18) שה"ש ב, ט.
 (19) ראה ספורנו עה"פ.
 (20) לשון חז"ל — ב"מ ל, ב.
 (21) ברכה לד, ז.
 (22) ראה סנהדרין כו, ב.
 (23) פרשתנו ס"ע רכו.
 (24) פרשתנו ו, כו.
 (27) ב"ר פ"ב, ט. זח"א פו, ב. קנד, ב.
 (28) בראשית ב, ד.
 (29) תהלים פט, ג.
 (30) לשון הכתוב — ר"פ בהר.
 (31) אוה"ת שם ע' רכה.
 (32) תהלים צ, י.

ומ"ש בס"פ שמות: (א) "עתה תראה", "הרהרת על מדותי . . לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי ז' אומות כשאביאם לארץ", (ב) "ביד חזקה יגרשם מארצו", "על כרחם של ישראל", שזהו מה שנשתלשל אצל בניי כתוצאה מטענת משה להקב"ה (כנ"ל) — הרי זה רק בדרך אגב וברמז, ואילו מה שנתפרש בכתוב — הרי זה ענין הגאולה. ורק בפרשת וארא נאמר "ויזכר אלקים אל משה", "דיבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה".

ואעפ"כ, מיד לאח"ז נאמר "ויאמר אליו אני הוי'" — כיון שהתכלית היא שיהי' גילוי שם הוי', מדת הרחמים, ולא רק באופן שמדת הדין תתבטל, אלא יתירה מזה, שמדת הדין עצמה תתהפך למדת הרחמים.

וכפי שיהי' בגאולה מגלות זה — כמ"ש²³ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר גוי'", ועוד זאת, "ואמרת ביום ההוא אודך הוי' כי אנפת בי"²⁴, שבניי יודו להקב"ה על יסורי הגלות שהי' כדאי לסבלם בשביל הגאולה העתידה, שתבוא ע"י משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

ה. מאמר (כעין שיחה) ד"ה וארא אל אברהם וגו'.

* * *

ו. הביאור בפירוש רש"י בסוף פרשתנו, על הפסוק "ומטר לא נתן ארצה", "לא הגיע, ואף אותן שהיו באויר לא הגיעו לארץ . . לא הוצק לארץ" — ביאור חילוק ב' הפירושים, אם נשארו תלויים באויר, או שנתבטלה מציאותם; השייכות למארוז"ל²⁵ "גמירי משמיא . . משקל לא שקלי", אם "גמירי" הוא מדאורייתא, שעפ"ז, ביטולו של המטר (לקיחתו בחזרה) הוא פלא גדול יותר מאשר העמדתו באויר, או רק דרבנן, שעפ"ז, אין ביטול המטר נס גדול כ"כ, אלא העמדתו באויר הוא נס גדול יותר; והחילוק בנוגע לתשובה דפרעה (כתוצאה ממכת ברד), אם הי' בכחה לבטל לגמרי את החטא, ובמילא גם את העונש, או לא — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ו ע' 46 ואילך.

(24) שם יב, א.
 (25) תענית כה, א.

(22) ראה ר"ה יא, רע"א.
 (23) ישעי' מ, ה.

גם כאשר יש לו טענה של קדושה, שבגלל זה לא יוכל להתפלל באריכות —

הרי ההתעסקות בזה צריכה להיות גם לטובת עצמו — כדי שהוא יצא מן הגלות, אלא שהוא חושב שאינו זקוק לכך, כיון שנמצא במעמד ומצב של "כלי שנגמרה צורתו בטהרה", אבל, האמת היא, שגם אם אכן נמצא במצב כזה, הרי עדיין יש לו צורך בטבילה לקודש¹⁹, שזהו הענין דמשיח כו'.

וזוהי גם ההוראה שיש ללמוד ממשה רבינו בנוגע לכל אחד מישראל, שגם בו יש מבחי' משה רבינו²⁰ — שכאשר אינו מדקדק על עצמו בנוגע לדקות הענינים, יכול להשתלשל מזה אצל הזולת באופן חמור יותר כו'.

אמנם, הוראה זו היא מכללות הענין ש"דיבר אתו משפט"; אבל מהו המשפט שדיבר אתו — אין זה נוגע אלינו, ולכן לא נתפרש הדבר בתורה.

ד. אך עדיין צריך להבין:

כיון שבס"פ שמות מפרש רש"י שהקב"ה אמר למשה "הרהרת על מדותי .. לפיכך כו'", שזהו תוכן של דברי מוסר — א"כ, מדוע לשון הכתוב הוא "ויאמר הוי' אל משה", ולא כמו בפרשתנו: "וידבר אלגים אל משה"?

ויש לומר הביאור בזה:

החילוק שבין פרשת שמות לפרשת וארא — שפרשת שמות היא פרשת הגלות, מתחילתה — "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", ועד סופה — שנתגבר קושי הגלות עד כדי כך שמשה רבינו טען "למה הרעותה כו'"; ואילו בפרשת וארא מדובר כבר אודות ענין הגאולה — ד' לשונות של גאולה²¹, ואף שעדיין לא יצאו ממצרים בפועל, מ"מ, התחילו כבר המכות, וכבר בטלה העבודה כו'²².

ולכן:

בפרשת שמות, פרשת הגלות, מסיים הכתוב בדבר טוב — שלמרות תוקף הגלות כו', הנה סוכ"ס "ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו", ולכן כתיב "ויאמר (לשון אמירה) הוי'" — שם הוי' שמורה על מדת הרחמים, כיון שהגאולה היא ע"י מדת הרחמים דוקא.

(19) חגיגה רפ"ג. ש"פ וארא תשל"א.

(20) תניא רפמ"ב. וראה בארוכה שיחת (21) ו, ו, ר"ז.

שהוא הבינה³³, ובבינה נאמר אני בינה לי גבורה³⁴, וידוע שהתגלות עתיק בבינה³⁵. והרי הענין דיצי"מ הוא ע"י התגלות בחי' עתיק כו'. וזהו גם מ"ש בזהר בכ"מ³⁶ שיצי"מ נמשך מסטרא דיובלא שהוא בינה, לכן נזכר חמשים פעמים יציאת מצרים בתורה, כנגד נו"ן שערי בינה³⁷. ולכן היו משה ואהרן צ"ל בני שמונים שנה, שאזי מאיר בחי' גבורה עליונה כו'.

ד) **ועפ"ז** מובן, שהן סדר היחס של משה והן היותו בן שמונים שנה, שייך ונוגע לענין דיצי"מ, כי, כללות הענין דיצי"מ הוא היציאה ממצרים וגבולים (כולל גם מיצרים וגבולים (מצרים) דקדושה, שמזה נשתלשל מצרים כפשוטו, ועד לגלות מצרים כו'), ובשביל זה יש צורך בגילוי נעלה שהוא למעלה מגדרי העולם כו'. וזהו מה שהגאולה היתה ע"י משה דוקא, שהוא דור שביעי לאברהם, וכל השביעין חביבין, והיינו, שאצל משה הי' גילוי שם הוי', שזהו בחי' השבת שלמעלה משי"ב. וזהו גם מה שמשה הי' בן שמונים שנה, שזהו"ע מדריגת הבינה שהיא למעלה משבעת ימי הבנין. והענין בזה, כידוע שבבחי' בינה יש ב' ענינים (אף שלפעמים אין מחלקים ביניהם), תבונה ובינה³⁸, דתבונה הו"ע השכל כפי ששייך לפועל ממש, משא"כ בינה הו"ע השכל כפי שהוא מצד עצמו. וכמו בלימוד דשנים אוחזין בטלית³⁹, הנה בבחי' תבונה, דעתו היא על הטלית כו', משא"כ בבינה, דעתו היא על ההשכלה עצמה, ועד כפי שהענין הוא למעלה [שזהו עיקר ענין התורה, שהיא תורתו של הקב"ה, כפי שאומרים בברכת התורה (שצ"ל קודם הלימוד, כידוע בענין ברכו בתורה תחילה⁴⁰) ונתן לנו את תורתו], ששם לא מדובר אודות ענינים גשמיים כו' [ומובן, שבודאי צריך להיות הלימוד גם בנוגע למעשה בפועל, שהרי גדול תלמוד שמביא לידי מעשה⁴¹, אבל אעפ"כ, עיקר ענין התורה הוא למעלה מהעולם כו']. וזהו גם שבמאמר רז"ל⁴² אודות העשרה דברים שבהם ברא הקב"ה את עולמו נזכר הענין דתבונה, ולא הענין דבינה, כי, תבונה שייכת לעולם, ורק בינה היא למעלה מהעולם. וזוהי הדרגא דשמונים שנה, שבה הי' משה בעמדו לפני פרעה, ועי"ז הי' יכול להיות ענין הגאולה.

(33) כמ"ש בזהר ויחי דף רי"ז ע"ב (אוה"ת שם). (38) ראה דרמ"צ קכו, ב. ובכ"מ. (39) ריש מסכת ב"מ.

(34) משלי ח, יד. (40) ראה ב"מ פה, ב. נדרים פא, א ובר"ן שם. ב"ח לטור או"ח סמ"ז. וראה לקו"ת פ' ראה כט, א.

(36) ח"א כא, ב. ח"ב מג, ב. ועוד. (41) קידושין מ, ב.

(37) כמ"ש בפרדס שער י"ג ובזח"ג פ' (42) חגיגה יב, א.

ואתחנן ד' רס"ב (אוה"ת שם).

ה) **אמנם** אף שהענין דיצי"מ הי' צ"ל ע"י משה דוקא, ובזה גופא מצד דרגתו של משה בהיותו בן שמונים שנה דוקא, מ"מ, צ"ל גם הנתינת כח מבחי' האבות, שזהו מה שפירש רש"י בריש פרשתנו על הפסוק⁴³ ויאמר אליו אני הוי', לא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ועד שמצינו שענין הגאולה קשור עם לידת האבות, כדאיתא בגמרא⁴⁴ בניסן נולדו אבות [שנאמר⁴⁵ ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחודש זיו, בירח שנוולדו בו זיותני עולם] כו' בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל. והיינו, לפי שמעלת האבות גדולה ביותר. וכדאיתא במדרש⁴⁶ על הפסוק וארא אל אברהם וגו', שאמר לו הקב"ה למשה חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרבה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב כו' ולא הרהרו אחר מדותי כו'. ועד שאמר הקב"ה למשה (בנוגע להאבות), במקום גדולים אל תעמוד⁴⁷. ועוד זאת, שגם במעלת משה שהוא דור שביעי לאברהם, וכל השביעין חביבין, מודגשת מעלת אברהם, שהרי מעלתו של השביעי היא היותו שביעי לראשון, וא"כ, גם בזה העיקר הוא הראשון⁴⁸.

ו) **ויובן** בהקדם הדיוק בלשון רש"י (לקיים דברי שדברתי ל)אבות הראשונים, דלכאורה אינו מובן, למה צריך להוסיף (אבות) הראשונים, הרי רק אברהם יצחק ויעקב נקראים אבות, כמארו"ל⁴⁹ אין קורין אבות אלא לשלשה. ויש לבאר זה ע"פ הידוע דראשון קאי על כתר⁵⁰, וזהו שנקראו אבות הראשונים, כי, ענינם של האבות הוא המדות (חג"ת), ושורש המדות הוא בכחי' הכתר⁵¹. והענין בזה, דהנה, מצד מדרגת האבות כפי ששייכים למדות חג"ת, ישנם עניני העבודה הפרטיים שבהם חלוקים האבות זמ"ז, וכמו עבודת אברהם בהכנסת אורחים, עבודת יצחק בחפירת בארות, ועבודת יעקב בענין המקלות כו'. אך ישנו ענין נעלה יותר אצל האבות, מצד שרשם בכחי' הכתר, שלכן נקראו אבות הראשונים, שזהו"ע שלמעלה מהתחלקות פרטים כו'. ועז"נ למשה במקום גדולים על תעמוד, שזהו כפי שהמדות (מדרגת האבות) הם בגדלותן, היינו, בשרשם ומקורם בכחי' הכתר, שאז הם למעלה מבחי' החכמה (דרגתו של משה). וזהו שאמר הקב"ה למשה ששליחותו להוציא את בני"מ מצרים היא כדי

43 ו, ג.
44 ר"ה יא, א.
45 מלכים"א ו, א.
46 שמו"ר פרשתנו ו, ד. פרש"י פרשתנו ח"ג ע' אריג. ובכ"מ.
47 ט, ט.
48 ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 29.
49 ברכות טז, ב.
50 סה"מ תרס"ה ע' רנג. המשך תער"ב
51 אוה"ת פרשתנו ע' קלג. סה"מ עטר"ת
ע' קצה. תרפ"ד ע' קצד.
47 דבר"ר פ"ב, ז.

ותו לא — הרי זה ע"ד שמצינו בכמה מקומות שהמקרא מקצר ורומז מבלי לפרש, כפי שפירש רש"י על הפסוק¹² "לכן כל הורג קין", "זה אחד מן המקראות שקצרו דבריהם ורמזו ולא פירשו: לכן כל הורג קין, לשון גערה, כה יעשה לו, כך וכך עונשו, ולא פירש עונשו", ועד"ז בכ"מ¹³.

וטעם הדבר — כיון שהתורה אינה מספרת סיפורים בעלמא, גם לא סיפורי צדיקים; בתורה נכתבו רק הענינים שיש בהם הוראה (תורה מלשון הוראה¹⁴), ולא רק ליחיד, אלא לרוב בני האדם ("התורה על הרוב תדבר"י¹⁵).

וכיון שבתורה נכתבו רק הענינים שיש בהם הוראה אלינו — לכן נאמר רק "וידבר אלקים אל משה", ש"דיבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה", שבענין זה יש הוראה שנוגעת אלינו,

[וכפי שנתבאר לעיל¹⁶ שכתוצאה מטענת משה להקב"ה "למה הרעותה גו'" נשתלשל אצל בני"מ שיהי' צורך לגרשם מארץ מצרים על כרחם. והיינו, שאף שטענת משה יש לה מקום מצד שכל דקדושה, הנה מצד גודל מעלתו של משה רבינו, נחשבת גם טענה זו לענין בלתי רצוי, בדקות עכ"פ; ומזה נשתלשל אצל שאר בני"מ ענין חמור יותר — שהיו צריכים לגרשם מן הגלות על כרחם.

ועד כדי כך, שגם עכשיו ישנם כאלו שאינם רוצים לצאת מן הגלות, באמנם, שנמצאים במצב טוב כו'.

וזהו ה"לימוד זכות" היחידי על כך שאינם ממלאים הוראת ותביעת רבותינו נשיאינו לעסוק בהפצת היהדות והמעיינות בכל התוקף, אף שיודעים אודות הבטחת מלך המשיח עצמו שביאתו תלוי' בהפצת המעיינות חוצה¹⁷ — כיון שסבורים שבשביל עצמם אין להם צורך בביאת המשיח!... ובנוגע להזולת — לא איכפת להם.

האמת היא שנוסף לכך שהיו צריכים לעסוק בהפצת היהדות והמעיינות חוצה בשביל טובת הזולת,

— ובלשון חז"ל בתנא דבי אליהו¹⁸ (בנוגע לסנהדרין): "הי' להם לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם כו' ויחזרו בכל עיירות ישראל",

12 בראשית ד, טו.
13 ראה — לדוגמא — לך לך יג, ו. וישב לט, ד. מקץ מא, יג. שם, מט. ויחי מח, א. 117 ואילך).
14 אגה"ק דהבעש"ט — כש"ט בתחלתו. ועוד.
15 ראה גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). ובכ"מ.
16 רבא — פי"א. ועוד.
17 ראה מו"נ ח"ג פל"ד.
18 שיחת ש"פ שמות סי"ד (לעיל ס"ע).
19 אגה"ק דהבעש"ט — כש"ט בתחלתו. ועוד.
20 ראה גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). ובכ"מ.
21 רבא — פי"א. ועוד.

אבל באמת, אי אפשר לפרש כן, שהרי ההוכחה של רש"י ש"דיבר אתו משפט כו"י היא ממ"ש "וידבר אלקים" (לשון דיבור, ושם אלקים), ואילו בס"פ שמות נאמר "ויאמר הוי"י" (לשון אמירה, ושם הוי"י).

[ביאור החילוק בין ב' פירושי רש"י הנ"ל — שבהמשך פרשתנו מביא רש"י את ענין ההרהור אחר מדותיו של הקב"ה (א) מדרשת רבותינו, (ב) ובנוגע לכל שלשה האבות אברהם יצחק ויעקב; ואילו בס"פ שמות מביא ענין זה (א) בפשוטו של מקרא, (ב) ורק בנוגע לאברהם, ובנוגע לאברהם גופא, לא מסיפור קבורת שרה שהוצרך לקנות בדמים מרוכים, אלא מסיפור עקידת יצחק — כי, טענת משה "למה הרעותה גו'" לא היתה ענין פרטי שנוגע אליו, אלא ענין שנוגע לכלל ישראל⁷, וע"ד הפשט, אין להשיב על זה מהנהגת אברהם יצחק ויעקב שלא הרהרו אחר מדותיו של הקב"ה בנוגע לעניניהם הפרטיים, די"ל שחשבו שהבטחה לא נתקיימה בגלל שגרם החטא⁸, משא"כ בנדו"ד, הרי לא שייך שחטאו של משה יגרום "הרעותה לעם הזה". ולכן, המענה היחידי רק מהנהגת אברהם בעקידת יצחק, שזהו"ע שנוגע להמשך הדורות שלאחריו⁹. אבל לפי מדרש רבותינו, הרי מצד גודל מעלת האבות שבהיותם למטה היו בבחי' מרכבה כמו למעלה¹⁰, לא שייך אצלם ענין החטא, ולכן יכולים שפיר להוכיח מהנהגת האבות שלא הרהרו כו"י גם בנוגע לעניניהם הפרטיים — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א¹¹, ונדפס בלקו"ש חט"ז ע' 49-50].

אך עפ"ז צריך להבין: למה נאמר רק "וידבר אלקים", ש"דיבר אתו משפט כו"י, ולא נתפרש מהו המשפט שדיבר אתו?

ג. ויש לומר הביאור בזה:

הטעם שבכתוב נאמר רק "וידבר אלקים", ש"דיבר אתו משפט

(7) וכמארו"ל (מנחות סה, סע"א ואילך) "משה רבינו אוהב ישראל הי"י".

(8) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר גם מארו"ל (ברכות ה, א) "אם רואה אדם שישורין באים עליו יפשפש במעשיו... פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה", והוסיף, שישנו הפירוש הידוע בזה*.

(9) וכמ"ש (וירא יח, יט) "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרייו" — ע"י בניו דוקא,

(* אולי הכוונה לפי רב ייבי על תהלים לט, ג (המו"ל).

אע"פ שגם לולי זאת הי' אליעזר דולה ומשקה מתורת רבו (פרש"י לך לך טו, ב), כיון שאין זה דומה כלל לפעולה שנעשית ע"י "ברא כרעא דאבוה" (ראה לקו"ש שבפנים הערה 52. וש"כ).

(10) וכמבואר בדרושי חסידות שגם בהיותם למטה היו במדרגת עולם האצילות (ראה תו"א יתרו עב, ב ואילך. ובכ"מ).

(11) משיחת ש"פ וארא תשל"א, שבה חזר כ"ק אדמו"ר שליט"א על הביאור שנאמר לפני שש שנים (תשכ"ה) — בשיחה זו, והוסיף עוד ביאור.

לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים, היינו, שהענין דיצי"מ קשור עם מדרגת האבות כפי שהם בשרשם בבחי' הכתר (הראשונים) שלמעלה מהתחלקות, והו"ע הכריתת ברית והשבועה כו" שלמעלה מטו"ד.

וזהו גם מה שהגאולה ממצרים היתה בחודש ניסן שבו נולדו האבות. ובהקדם ביאור מעלת יום ההולדת⁵² גם לגבי יום ההסתלקות. דהנה, אף שאמרו רז"ל⁵³ אל תאמין בעצמך עד יום מותך, שמזה מובן שיש מעלה ביום ההסתלקות לאחר גמר העבודה לגבי יום ההולדת שאז לא יודעים כיצד תהי' העבודה בפועל כו', הרי לאידך גיסא מצינו מעלה ביום ההולדת לגבי יום ההסתלקות, כדאיתא בגמרא⁵⁴ בנוגע להמן, שכאשר נפל הפור בחודש אדר שמח שמחה גדולה, אמר, נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא הי' יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד, ומפרש רש"י, כדאי הלידה שתכפר על המיתה (אף שלכאורה הרי המיתה באה לאחר הלידה ומבטלת אותה, ולא להיפך⁵⁵), כי, מעלת יום ההסתלקות קשורה עם העבודה בפועל כפי שנעשית ע"י הגוף, ע"פ טו"ד ובאופן של התחלקות לפרטים כו', ואילו מעלת יום ההולדת קשורה עם ההתגלות של הנשמה עצמה (עוד לפני העבודה בפועל ע"י הגוף), כפי שהיא למעלה מטו"ד ולמעלה מהתחלקות לפרטים כו' (וגם כלול בה בהעלם מעלת העבודה בפועל מצד הגוף שתהי' ע"י יגיעתו במשך כל ימי חייו).

ז) אך הענין הוא ששניהם אמת, שבשביל הענין דיצי"מ יש צורך בנתינת כח ממדרגת האבות הראשונים, כפי שהם בשרשם בבחי' הכתר, שזהו מה שנמשך בחודש ניסן שבו נולדו האבות. וכיחד עם זה צריכה להיות גם העבודה בפועל מצד הגוף, בהתחלקות לפרטים כו', בכחו של משה, שאצלו הי' הגילוי דשם הוי' שלמעלה מהעולם, ובהיותו בן שמונים שנה, שאז הגיע למדרגת הבינה שהיא למעלה משבעת ימי הבנין (למעלה ממדרגת האבות בבחי' המדות ששייכים לעולם), אלא שעבודה זו גופא צריכה להיות חדורה בבחי' העצם שלמעלה מהתחלקות כו'.

ח) ויש לקשר ענין זה עם יום ההילולא של רבינו הזקן בכ"ד טבת, שקביעותו בכו"כ שנים היא בפ' וארא⁵⁶, שנוסף על כל פרטי עניני עבודתו, בתור נשמה כללית, ונשמה חדשה⁵⁷, ועל ידו התחיל גילוי

(54) מגילה יג, ב.

(55) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ו בתחלתו.

(56) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 40 ואילך.

חט"ז ע' 56.

(57) ראה ספר השיחות תשי"ו ע' 22. וש"נ.

(52) להעיר, שיום זה — כ"ח טבת —

הוא יום ההולדת הפ"ה. של אם כ"ק אדמו"ר

שליט"א, הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה

(המור"ל).

(53) אבות פ"ב מ"ד.

והפצת תורת חסידות חב"ד וכו', הי' אצלו גם ענין נעלה יותר שלמעלה מהתחלקות לפרטים כו', שזהו מה שהי' אצלו הענין דמי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ⁵⁸, כפי שהי' נשמע לשונו בדביקותו: איך וויל זע גאָר ניסט, איך וויל ניט דאָיין ג"ע, איך וויל ניט דאָיין עוה"ב כו', איך וויל מער ניט אַז דיך אַליין⁵⁹, שזהו"ע שלמעלה מהתחלקות לפרטים כו' (למעלה גם מאהבה בתענוגים שהיא עדיין בבחי' יש מי שאוהב כו'⁶⁰), שזהו ע"ד הענין דאבות הראשונים. ועוד זאת, שבתורת חסידות חב"ד מודגש הצורך בעבודה בכח עצמו דוקא, כידוע בהחילוק שבין חסידות חב"ד לחסידות חג"ת כו'⁶¹, שזהו ע"ד האמור לעיל (ס"ר-ז) שנוסף על מעלת חודש ניסן מצד לידת האבות, צ"ל גם העבודה בפועל ע"י היגיעה במשך ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה כו'.

ט) **וכל** זה נוגע גם להענין דיצ"מ שבכל יום, כמארז"ל⁶² בכל דור ודור ובכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים, שענין זה נעשה בק"ש שענינה הוא מס"נ שלמעלה מהגבלה, ובאופן שנמשכת וחודרת בכל היום כולו (ק"ש שבבוקר — בכל היום, וק"ש שבערב — בכל הלילה), שלכן, הנה גם כאשר סדר עבודתו היא כשיטת ר' ישמעאל שצ"ל ואספת דגנך גו'⁶³, הנהג בהם מנהג דרך ארץ⁶⁴, וכדברי הגמרא⁶⁵ שהרבה עשו כר"י ועלתה בידן (כרשב"י ולא עלתה בידן), שזהו לפי שאין סומכין על הנס⁶⁶, הרי לא זו בלבד שקובע עתים לתורה, אלא עוד זאת, שלימודו בתורה הוא באופן שלמעלה מהגבלה (שאינו מסתכל על השעון כו'), כפי שלמדים מאופן לימודו של ר"י בעצמו. וענין זה נעשה ע"י בחי' משה שבכאו"א מישראל⁶⁶, שמדבר עם בחי' פרעה שבו ופועל עליו כו'⁶⁷, ועד שמתבטל השעבוד, ויוצא מן הגלות אל הגאולה כו'.

(58) תהלים עג, כה.
 (59) הובא בשרש מצות התפלה פרק מ (סהמ"צ להצ"צ קלח, סע"א — נעתק ב"היום יום" יח כסלו).
 (60) ראה תו"א קיד, ד. ביאורה"ז לאדמו"ר האמצעי פא, א ואילך. ועוד.
 (61) ראה לקו"ד ח"ב קמא, ב. לקו"ש ח"ב ע' 475. ע' 500.

(62) משנה פסחים קטז, ב. תניא רפמ"ז.
 (63) עקב יא, יד.
 (64) ברכות לה, ב.
 (65) ראה שבת לב, א. פסחים סד, ב. זח"א קיא, ב. קיב, ב. ועוד.
 (66) ראה תניא פמ"ב.
 (67) חסר קצת (הנו"ק?).

בס"ד. שיחת ש"פ וארא, כ"ח טבת, מבה"ח שבט, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. בהתחלת הפרשה נאמר "וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'", ומפרש רש"י: "וידבר אלקים אל משה — דיבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה", "ויאמר אליו אני ה' — נאמן לשלם שכר טוב וכו'".

כלומר: כוונת רש"י לבאר מ"ש "וידבר אלקים גו' ויאמר גו' ה'" — דלכאורה אינו מובן: (א) מהו הצורך בכפל הדברים, (ב) מהו טעם השינוי מדיבור לאמירה ומאלקים להוי'? — ולכן מפרש רש"י שבכתוב זה ישנם ב' ענינים: (א) "וידבר אלקים" — דיבור שהוא לשון קשה¹, ואלקים שהוא שם מדת הדין² — "דיבר אתו משפט כו'", (ב) "ויאמר אליו אני ה'" — אמירה שהיא לשון רכה¹, והוי' שהוא שם מדת הרחמים² — "נאמן לשלם שכר טוב וכו'".

ב. והנה, במ"ש רש"י "דיבר אתו משפט כו'", יש מפרשים³ שהכוונה היא למ"ש בהמשך פירוש רש"י⁴ (מדברי הגמרא במסכת סנהדרין⁵) ש"אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין, יש לי להתאונן על מיתת האבות. . . כשביקש אברהם לקבור את שרה לא מצא קרקע עד שקנה בדמים מרובים, וכן ביצחק ערערו עליו על הבארות אשר חפר, וכן ביעקב ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו, ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעותה".

אבל באמת, אי אפשר לפרש כן, כי, מ"ש רש"י "דיבר אתו משפט כו'", הרי זה ע"פ פשוטו של מקרא, ואילו בנוגע להמשך הדברים הנ"ל אודות האבות ש"לא הרהרו אחר מדותי", מקדים רש"י "ורבותינו דרשוהו", ומסיק ש"אין המדרש מתיישב אחר המקרא כו'".

ויש מפרשים³, שהכוונה ב"דיבר אתו משפט כו'" היא — למ"ש רש"י בס"פ שמות, על הפסוק "עתה תראה וגו'" (מסנהדרין שם⁶), "הרהרת על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע, ואח"כ אמרתי לו העלהו לעולה, ולא הרהר אחר מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי ז' אומות כשאביאם לארץ".

(4) פסוק ט'.
 (5) קיא, א.
 (6) ו, א.

(1) פרש"י בהעלותך יב, א.
 (2) פרש"י נח ת, א.
 (3) ראה רא"ם. ועוד.